

Bo Södersten (red): Marknad och politik (femte upplagan)

SNS Förlag, 2000, 460 s.

Första upplagan av boken *Marknad och politik* kom ut 1987. Tretton år senare lämnade den femte upplagan tryckeriet. I förordet till den första upplagan skriver redaktören att syftet med boken är att på "ett realistiskt sätt visa hur några av de marknader som bygger upp vår ekonomi fungerar i själva verket". Därtill skulle boken fylla det tomrum som fanns när det gällde analys av den offentliga sektorn och skatter, vilka sätter "gränserna för marknadsekonomin funktionssätt". Därav bokens namn *Marknad och politik*.

En bok som "mot bakgrund av ekonomisk teori visar hur för svensk ekonomi grundläggande marknader verkligen fungerar" har en självklar plats i ekonomisk utbildning på högskolenivån. Därför har boken under årens lopp använts flitigt, i alla fall i Lund, vid utbildning av blivande ekonomer och påverkat deras syn på den svenska ekonomin.

Att hitta en röd tråd för de olika upplagorna är förvånansvärt enkelt. Upplagorna har en tydlig, gemensam struktur. Böckerna börjar med ett makroekonomiskt avsnitt där man i ett par artiklar diskuterar både den ekonomiska tillväxten på lång och medellång sikt samt den kortsiktiga stabiliseringspolitikens förutsättningar och möjligheter. Därefter följer ett mikroavsnitt om vissa särskilt betydelsefulla marknader (arbetsmarknaden, finansmarknaden och bostadsmarknaden) samt om den offentliga sektorn och skattesystemet. Böckerna avslutas med ett avsnitt som handlar om den internationella ekonomin och utlandsberoendet. I de tidiga upplagorna ingick alltid en artikel om svensk biståndspolitik men den har i senare upplagor ersatts med artiklar om miljö- och sjukvårdsekonomi.

I makroavsnittet har den kortsiktiga sta-

biliseringspolitiken tonats ner för att lämna utrymme för en mer ingående diskussion om ekonomisk tillväxt, dess drivkrafter och de svenska problemen under följande internationella tillväxttakten under de senaste decennierna. Den här förändringen återspeglar väl den förskjutning som har ägt rum i det som kan kallas "main stream" i den internationella litteraturen.

I inledningen till varje ny upplaga betonas de stora förändringarna i ekonomin som har inträffat sedan förra upplagan. Dessa förändringar har dock inte föranlett några dramatiska förändringar i böckernas innehåll. Detta kan tolkas som att de stora förändringarna har inträffat inom respektive marknad istället för att nya marknader har ersatt de gamla, eller att förhållandena mellan marknaderna har förändrats dramatiskt.

Den femte upplagan inleds med ett kapitel som heter *Svensk ekonomi i början av 2000-talet* och man förväntar sig att boken skall ha en tydlig inriktning mot de framtidsvisioner som gäller för Sverige. Mycket har förändrats under 90-talet och framtiden innebär både hot och möjligheter för bokens läsare som i stor utsträckning är unga studenter med framtiden framför sig. Studenterna skall känna sin nutidshistoria och lärdomar av historiska erfarenheter har förstås sin plats i utbildningssammanhang, men blicken skall vara framåt.

Nedan ger jag ett smakprov på bokens innehåll. Vi tittar närmare på EMU och dess betydelse för Sveriges framtid. Vilken framtidsvision förmedlar boken till studenterna och vad skall studenter förvänta sig om EMU efter att ha läst boken?

I sitt kapitel *Makropolitik i Sverige* skriver Ulf Jakobsson om de nya ramarna för

penningpolitiken. Efter att författaren har konstaterat att mycket har förändrats under de senaste åren och att nya villkor gäller, görs en grundlig genomgång av svensk stabiliseringspolitik sedan dess genombrott på 30-talet. Här finns Keynes, Stockholmsskolan, Rehn-Meidner, Bretton-Woods, EFO, Haga och allt det andra. Studenten får en bra överblick över utvecklingen av både idéer och tillämpningar om han/hon orkar läsa igenom allt detta.

Jakobssons artikel är så gott som identisk med hans artikel i den förra upplagan tills man kommer till avsnittet *Nya ramar för penningpolitiken*. Arbetslösheten upplevs inte längre som någon stabiliseringspolitisk utmaning eftersom makroekonomisk stabilitet i dagens terminologi innefattar enbart prisstabilitet och budgetbalans. Arbetslösheten är ett problem som bestäms av arbetsmarknadens funktions sätt och kan inte på sikt påverkas av generella ekonomisk-politiska åtgärder. Om det finns ekonomisk-politiskt handlingsutrymme så finns detta inom penningpolitiken medan finanspolitiken är bunden av kravet på budgetbalans.

Författaren ger en intressant och relativt heltäckande beskrivning av överväganden bakom den rådande penningpolitiska regimen. Det är särskilt värdefullt att diskussionen är så nära relaterad till forskningsfronten. Lärarna ges en möjlighet att förankra diskussionen till kurslitteraturen och de makromodeller som debatteras. Hänvisningar till klassiker som Friedman [1968] och Kydland & Prescott [1977] och till nyttiga översikter av Obstfeld & Rogoff [1995] och Mishkin [1999] ger den relevanta teoretiska bakgrunden för inflationsmålet. Målets fördelar så som lättbegriplighet och fokusering på de inhemska förhållandena betonas, men även nackdelar som svårigheter med kontroll- och prognosproblem tas upp.

De penningpolitiska övervägandena diskuteras även ur ett EMU-perspektiv. Även om Sverige på ett par års sikt kommer att stanna utanför valutaunionen, gäl-

ler Maastrichtavtalet och dess konvergenskriterier för anslutning vid "lämpligt tillfälle". Författarens välmotiverade slutsats är att Riksbankens penningpolitik är nära ansluten till den penningpolitik som drivs av ECB och att det finns knappt utrymme för avvikelser för räntepolitiken. Texten ger dock inget direkt svar på frågan varför Sverige under dessa betingelser väljer att stå utanför det penningpolitiska beslutsfattandet inom ECB samtidigt som man kommer att följa dess beslut.

Avsnittet avslutas med diskussion kring sannolikheten att de senaste årens snabba tillväxt och låga inflation är ett mer bestående inslag i den svenska makroekonomin. Finanspolitik med utgiftstak och penningpolitik som bygger på prisstabilisering förankrar stabiliteten, men författaren påpekar också att inflationsmålet inte testats under svåra förhållanden. De åtgärder som vidtagits är inriktade mot framförallt inhemska störningar orsakade av felaktiga ekonomisk-politiska beslut. Vad som kommer att hända vid kraftiga utländska störningar vet vi inte idag.

Den svenska arbetsmarknaden med tendens till snabba lönestegringar på en relativt hög arbetslöshetsnivå bildar ett inhemskt hot mot den ekonomisk-politiska disciplinen. Genom sin räntepolitik kan Riksbanken kapa vingarna på stegrande löneinflation, men en hög arbetslöshetsnivå kan användas som argument för att lätta på den penningpolitiska disciplinen.

Författarens slutsats är att den makroekonomiska stabiliteten har förbättrats, men att det återstår ett behov av strukturella förändringar i svensk ekonomi. Lyckas man inte ta i tu med de återstående problemen kan de riskera makrostabiliteten på sikt.

Ulf Jakobssons perspektiv är i stor utsträckning inhemskt och hans artikel kompletteras med två artiklar av Krister Andersson respektive Bo Södersten med uttalade europeiska perspektiv.

Krister Andersson börjar sitt avsnitt med en snabb repetition av kvantitetsteo-

rin. I början finns också en historisk överblick, men nu i en mer proportionell, kortfattad version. Artikeln har sitt fokus på en beskrivning av inflationsbekämpning som operationellt mål för centralbankspolitiken. I sin genomgång av de olika indikatorer som idag ligger som grund för penningpolitiska överväganden, kommenterar författaren den svenska samhällsekonomi i stort och ger viss inblick i det tänkandet som råder i centralbanken.

Man saknar dock en djupare genomgång av det nya europeiska centralbanks-systemet och dess betydelse för Sverige. Vilken betydelse har EMU för Riksbanken? Hur drivs samarbetet idag? Vilka är för- och nackdelarna för praktisk centralbankspolitik av att Sverige inte deltar i EMU? Detta är frågor som skulle förtjänat en beskrivning av en som själv varit med. Visserligen ingår i artikeln en jämförelse mellan fasta växelkurser och valutaunion, men den håller sig på en mycket principiell nivå utan att politikens praktiska utformning berörs. Som sammanfattande kommentar kan man säga att artikeln är mycket värdefull som en beskrivning av riksbankens penningpolitiska överväganden och hur banken ser på sin roll, däremot skulle det europeiska perspektivet kunnat vara mer tongivande utöver att man som läsare hade varit road av att få läsa små anekdoter från tiden då det begav sig.

Bo Södersten skriver i sin artikel att ”vi är på väg in i en ny värld” med en ny typ av ekonomisk politik och nya anpassningsmekanismer. Lösenorden i det nya systemet är flexibilitet och transparens. Den stora förändringen i ekonomin är att inflationen har försvunnit. Enligt Södersten beror detta dock inte i första hand på det europeiska monetära samarbetet och de disciplinära effekter detta har medfört utan är en kombination av Riksbankens större självständighet och den kris Sverige genomgick i början av 90-talet. Krisen bröt trenden med stora nominella löneökningar och gav positiva effekter på sikt genom att ”en sådan kris jagar naturligen

inflationen ut ur systemet”.

Om politiken visar sig vara lyckosam blir effekten låg inflation och stabil växelkurs mot euron. Detta får artikelförfattaren att ställa den relevanta frågan varför Sverige i så fall skall stå utanför EMU. Enligt honom är skälen till detta svaga men det finns en misstro mot ECB:s förmåga att klara inflationsmålet utan alltför hög arbetslöshet.

Södersten drar slutsatsen att EU-medlemskapet har haft en stark gynnsam effekt på Sverige och huvudsakligen förklarar den snabba återhämtningen under senaste åren. De positiva effekterna är en kombination av ökad konkurrens och snabbt växande export. Frågan är då om man skall stå kvar inom EU men stanna kvar utanför EMU. Här följer författaren den gängse strategin och lämnar frågan utan tydligt svar men med en förhoppning att ha bidragit med bra beslutsunderlag. Det är inget fel med underlaget och i texten kan även antydans en tendens till ett viskande Ja för ett snabbt tillträde.

Bo Söderstens artikel är mycket aktuell och har ett tydligt framtidsperspektiv, vilket man ibland saknar i de övriga artiklarna. Hans artikel borde egentligen vara en av de inledande artiklarna, kanske till och med den första. Detta skulle dock förutsätta visst redaktionellt arbete i de övriga artiklarna med syfte att flytta perspektivet mer framåt i tiden.

Boken i sin helhet är mycket välskriven och de områden som behandlas är relevanta och artikelförfattarna visar stor yrkeskompetens på sina områden. De flesta kapitlen har en tydlig koppling till aktuell teori, vilket gör att boken passar väl som komplement till utländska böcker på grundkurser i nationalekonomi. Boken är mycket traditionell i sin uppläggning och de olika upplagorna följer ett mycket tydligt gemensamt mönster. Får man lämna en önskelista till nästa upplaga så skulle den innehålla mer av de strukturella förändringar som kallas ”den nya ekonomin” och dess internationella kopplingar, mer av det europeiska perspektivet och

det förändringstryck som integrationen skapar, samt ett tydligare framtidsperspektiv, särskilt i vissa bidrag.

*FD TARMO HAAVISTO,
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet*

Referenser

- Friedman, M, [1968], "The Role of Monetary Policy", *American Economic Review*, vol 58, nr 1.
- Kydland, F E & Prescott, E C, [1977], "Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans", *Journal of Political Economy*, vol 85, nr 3.
- Mishkin, F S, [1999], "International Experiences with Different Monetary Policy Regimes", *Journal of Monetary Economics*, vol 43, nr 3.
- Obstfeld, M & Rogoff, K, [1995], "The Mirage of Fixed Exchange Rates", *Journal of Economic Perspectives*, vol 9, nr 4.